

4^ο Πανελλήνιο Συνέδριο

Το εκπαιδευτικό παιχνίδι και η τέχνη στην εκπαίδευση και στον πολιτισμό

4 & 5
Νοεμβρίου
2023

Η δημιουργία μουσειοβαλίτσας για την ενίσχυση του εκπαιδευτικού παιχνιδιού παιδιών πρώιμης παιδικής ηλικίας από μαθητές/τριες ΕΠΑΛ στην Ανατολική Θεσσαλονίκη

Σταμάτογλου, Μ., Διδάκτωρ Παιδαγωγικής, ΠΕ87.09
&
Παντζή, Α. Μ.Sc., ΠΕ 87.09

Η μάθηση στην πρώιμη παιδική ηλικία

- Σύμφωνα με τους Helm & Katz (2011), η βιωματική – επικοινωνιακή προσέγγιση της μορφωτικής διαδικασίας διαμορφώνει ένα ιδιαίτερο κλίμα στη σχολική ζωή, που απέχει πολύ από αυτό του παραδοσιακού σχολείου.
- Το Μοντέλο Πρώιμης Μάθησης της Shaffer (2019), περιγράφει θεμελιώδη «στοιχεία-κλειδιά» για τη διαδικασία οικοδόμησης της γνώσης από το παιδί.
- Σύμφωνα με την ίδια, η εποικοδομητική προσέγγιση τοποθετεί το παιδί σε κεντρική θέση, αναγνωρίζοντάς το ως ενεργό άτομο που εμπλέκεται σε δυναμικές καταστάσεις εξερεύνησης, μάθησης και γνωριμίας του κόσμου γύρω του (Shaffer, 2019).

Το παιχνίδι στην πρώιμη παιδική ηλικία

- Το παιχνίδι αποτελεί το κύριο μέσο μάθησης στην πρώιμη παιδική ηλικία, καθώς δίνει στα παιδιά την δυνατότητα ανάπτυξης γνωστικών και κοινωνικών δεξιοτήτων.
- Το παιχνίδι αφορά μια ευέλικτη, αυτοκατευθυνόμενη εμπειρία, η οποία εξυπηρετεί τις ανάγκες του κάθε παιδιού, αλλά και το μέλλον της κοινωνίας στην οποία αυτό θα ζει ως ενήλικας (Jarvis, 2016, σελ. 55).
- Σύμφωνα με τον van Oers (2013, σ. 190) το παιχνίδι είναι *«το αποτέλεσμα κοινωνικών διαδικασιών, ανθρώπινων αποφάσεων και πολιτισμικών αξιών και νοημάτων»*.

Το παιχνίδι στην πρώιμη παιδική ηλικία

- Η Carroll (2002) υποστηρίζει ότι το παιδί μέσω του παιχνιδιού, μαθαίνει να επικοινωνεί με τους άλλους, να εκφράζεται και να βρίσκει τρόπους να επιλύει τα προβλήματά του.
- Ο Πανταζής (2004), αναφέρει ότι το παιχνίδι αποτελεί την κύρια πηγή ανάπτυξης του παιδιού, καθώς αποτελεί την κύρια ενασχόλησή του και είναι άμεσα συνδεδεμένο με την καθημερινότητά του.
- Η Μπιρμίλη (2016, σελ. 4) σημειώνει ότι είναι σημαντικό *«να προσπαθήσουμε να κατανοήσουμε τι ελκύει τα σημερινά παιδιά (όχι τα παιδιά γενικότερα) στα σύγχρονα παιχνίδια και ποιες νέες ευκαιρίες για μάθηση και δυνατότητες για παιχνίδι προκύπτουν από αυτά»*.

Μουσειακή αγωγή και μικρά παιδιά

- Η μουσειακή αγωγή συμβάλλει στην καλλιέργεια της αισθητικής αγωγής των παιδιών πρώιμης παιδικής ηλικίας συνδέοντας την εκπαίδευση και την μάθηση με τις Τέχνες και τον Πολιτισμό (Ξωχέλλης, 1997).
- Κατά την Charman (1993), η τέχνη έχει νόημα για τα παιδιά μόνο όταν τη βιώνουν ως βασική μορφή έκφρασης και ως ανταπόκριση στη ζωή (βλ. Σταμάτη, 2015).
- Η Βέμη (2006, σελ. 7) τονίζει ότι *«η θετική στάση απέναντι στην πολιτισμική κληρονομιά είναι αποτέλεσμα καλλιέργειας και εκπαίδευσης που μπορεί να ξεκινήσει από την παιδική ηλικία»*.

Μουσειακή αγωγή και μικρά παιδιά

- Η Νικονάκου (2011), υποστηρίζει ότι η διδακτική σημασία των αντικείμενων στα μουσεία είναι διπλή, καθώς η παιδαγωγική διάσταση του μουσείου συνδέεται και με δυνατότητες για μάθηση μέσω των αντικειμένων.
- *«Τα μουσειοπαιδαγωγικά προγράμματα συνεισφέρουν στην αισθητική ανάπτυξη επιστρατεύοντας μεγάλη ποικιλία μορφών τέχνης που καθιστούν τις εικαστικές τέχνες προσιτές με τη χρήση μεθόδων που προωθούν το εικαστικό βίωμα, αρχικά δίχως λεκτικές μορφές κατανόησης έργων» (Κυριάκου & Μανωλίδου, 2020, σελ. 198).*

Μουσειακή αγωγή και μικρά παιδιά

- *«Η υλοποίηση μουσειακού προγράμματος στο νηπιαγωγείο στοχεύει αφενός στο δικαίωμα του παιδιού στη γνώση και τον πολιτισμό και αφετέρου να αποκτήσουν ευαισθησία στο πολιτισμό, να σεβαστούν, να προβληματιστούν και να εμπνευστούν από την πολιτιστική τους κληρονομιά» (Βέμη, 2006, βλ. Κατσαρού, 2018, σελ. 338).*
- Η Μουσειοπαιδαγωγική αναφέρεται σε όλες τις δραστηριότητες που μπορεί να προσφέρει ένα Μουσείο, ανεξάρτητα από την ηλικία, το μορφωτικό επίπεδο ή το κοινωνικό υπόβαθρο του κοινού (Desvallées & Mairesse, 2014, σελ. 52).

Η χρήση της μουσειοβαλίτσας

- *‘Οι μουσειοσκευές - μουσειοβαλίτσες περιέχουν υλικό ανάλογο της ηλικίας των παιδιών, των ενδιαφερόντων, των γνώσεων και των αναγκών τους. Μεταφέρονται στο χώρο της τάξης και παρουσιάζονται στα παιδιά ως σύνολο ή ανά ενότητες. Συνήθως, οι μουσειοβαλίτσες, αποτελούν πραγματικές βαλίτσες με ποικιλία αντικειμένων και θεμάτων ανάλογα με το περιεχόμενο του κάθε μουσείου. Περιλαμβάνουν μεταξύ άλλων, αντιπροσωπευτικά αντικείμενα από τις συλλογές του μουσείου, οπτικοακουστικό υλικό, ενημερωτικά έντυπα, μικρογραφίες πήλινων αντικειμένων, εκπαιδευτικά φυλλάδια και προτάσεις για δημιουργικές δραστηριότητες στην τάξη, επιτραπέζια παιχνίδια, αφίσες κ.ά.’*
(Κοντογιάννη, Βάος & Μπαχούμα, 2001, σελ. 197)

Πλεονεκτήματα χρήσης της μουσειοβαλίτσας

- Το θετικό στοιχείο των φορητών εκπαιδευτικών μουσειοσκευών είναι ότι διευκολύνουν την επαφή και τη συνεργασία του μουσείου με τα σχολεία (Κοντογιάννη, Βάος & Μπαχούμα, 2001, σελ. 197).
- Το μουσείο “επισκέπτεται” τον οικείο προς τα παιδιά χώρο του σχολείου με το υλικό του, που αρκετές φορές συνοδεύεται από τους εκπαιδευτικούς του μουσείου (μουσειοπαιδαγωγούς), για να εφαρμοστούν καλύτερα οι προγραμματισμένες δραστηριότητες στα σχολεία (Κοντογιάννη, Βάος & Μπαχούμα, 2001, σελ. 197).

Μειονεκτήματα χρήσης της μουσειοβαλίτσας

- Το αρνητικό στοιχείο της χρήσης της μουσειοβαλίτσας έγκειται στο γεγονός ότι πολλοί εκπαιδευτικοί την χρησιμοποιούν ως τον μοναδικό τρόπο γνωριμίας με το μουσείο. Πολλές φορές παρατηρείται το φαινόμενο ακόμη και όταν υπάρχει η δυνατότητα επίσκεψης στο “αληθινό” μουσείο αυτή δεν πραγματοποιείται ποτέ (Κοντογιάννη, Βάος & Μπαχούμα, 2001, σελ. 198).

Η δημιουργία μουσειοβαλίτσας για την ενίσχυση του παιδικού παιχνιδιού

- Στην προσπάθειά μας να δημιουργήσουμε τη μουσειοβαλίτσα για την ενίσχυση του παιδικού παιχνιδιού, λάβαμε υπόψη τις δραστηριότητες που προτείνονται από την Άλκηστη (1996) και είναι οι εξής:

1. Συζήτηση
2. Χειροτεχνικές κατασκευές και μακέτες
3. Πλαστική
4. Κουκλοθέατρο και θέατρο σκιών
5. Διηγήσεις, παραμύθια, ποιήματα
6. Δραματοποίηση

Και τα προσαρμόσαμε στην ηλικία παιδιών πρώιμης παιδικής ηλικίας

Το πολιτιστικό πρόγραμμα που μας ενέπνευσε για την δημιουργία της μουσειοβαλίτσας (1)

- Το πολιτιστικό πρόγραμμα με το οποίο ασχολήθηκε η Γ' τάξη ειδικότητας Βοηθών Βρεφονηπιοκόμων του σχολείου μας κατά την σχολική χρονιά 2022-2023, φέρει τον τίτλο: ***“Μαθαίνουμε την ιστορία της Ελληνικής Επανάστασης του 1821, μέσα από τους πίνακες Ελλήνων και ξένων ζωγράφων”***.

Το πολιτιστικό πρόγραμμα που μας ενέπνευσε για την δημιουργία της μουσειοβαλίτσας (2)

- Στο πλαίσιο του πολιτιστικού προγράμματος οι μαθητές/τριες είχαν την ευκαιρία να **επισκεφτούν** το Τελλόγλειο Ίδρυμα Τεχνών του Αριστοτελείου Πανεπιστημίου Θεσσαλονίκης, να **αναζητήσουν** πληροφορίες για Φιλέλληνες και Έλληνες ζωγράφους με θέμα την Ελληνική Επανάσταση του 1821 και να **δημιουργήσουν** την δική τους μουσειοβαλίτσα, κατάλληλα διαμορφωμένη για παιδιά πρώιμης παιδικής ηλικίας.

Η δομή της δράσης

- **Εισαγωγή –Ιδεοθύελλα**

Αρχικά οι μαθητές/τριες ερωτήθηκαν για τις πληροφορίες που γνωρίζουν και τι θα ήθελαν να αποκομίσουν από την επαφή τους με το πρόγραμμα.

- **Επίσκεψη- Ξενάγηση**

Κατά την επίσκεψη οι μαθητές/τριες ξεναγήθηκαν στην έκθεση ζωγραφικής και ενημερώθηκαν για τις πληροφορίες που συνδέονται με κάθε πίνακα.

- **Δημιουργία δράσεων**

Μετά την επίσκεψη στο Τελλόγλειο Ίδρυμα Τεχνών Α.Π.Θ., οι μαθητές/τριες αρχικά δημιούργησαν ομαδοσυνεργατικά ψηφιακές παρουσιάσεις.

- **Δημιουργία μουσειοβαλίτσας**

Η δράση συνεχίστηκε και ολοκληρώθηκε με την ομαδική δημιουργία μιας μουσειοβαλίτσας, με εκπαιδευτικό υλικό αναπτυξιακά κατάλληλο για παιδιά πρώιμης παιδικής ηλικίας.

*Όλοι/ες οι μαθητές/τριες ασχολήθηκαν τόσο **ατομικά** όσο και **ομαδικά** καθόλη τη διάρκεια του προγράμματος.*

Η διαδρομή που ακολουθήσαμε
για τη δημιουργία της δικής μας
μουσειοβαλίτσας

Το περιεχόμενο της δικής μας μουσειοβαλίτσας

Η μουσειοβαλίτσα ή μουσειοσκευή μας περιελάμβανε:

- Βαλίτσα
- Εικονογραφημένο βιβλίο “Τα Ελληνάκια” της Ευγενίας Φακίνου
- Δύο χαρτιά του μέτρου με το περίγραμμα ενός παιδιού (αγοριού και κοριτσιού) σε κανονική διάσταση
- Φορεσιά Ελληνοπούλας και Τσολιά
- CD με ηχητικό απόσπασμα από τον Θούρειο του Ρήγα Φερραίου
- Tablet με memory cards από πίνακες ζωγραφικής που επέλεξαν οι μαθητές/τριες,
- Έντυπο με τον Θούρειο του Ρήγα σε μορφή κειμένου.

Σκοπός της δράσης

- Η δράση πραγματοποιήθηκε στο πλαίσιο του μαθήματος: Δημιουργική Απασχόληση στην Προσχολική Ηλικία II, της Γ΄ Τάξης ειδικότητας Βοηθών Βρεφονηπιοκόμων.

Σκοπός του προγράμματος

Οι ενήλικοι μαθητές/τριες

- να εμπλουτίσουν τις γνώσεις τους και
- να καλλιεργήσουν επαγγελματικές δεξιότητες στη μουσειακή αγωγή και εκπαίδευση παιδιών πρώιμης παιδικής ηλικίας, μέσω της δημιουργίας μουσειοβαλίτσας.

Στόχοι του προγράμματος

Οι ενήλικοι/ες μαθητές/τριες:

- να προσεγγίσουν ιστορικά και κριτικά τα γεγονότα της επανάστασης του 1821,
- να έρθουν σε επαφή με την τέχνη και με σπουδαίους ζωγράφους και έργα τέχνης,
- να μάθουν να οργανώνουν μια επίσκεψη σε μουσείο,
- να γνωρίσουν τους περιορισμούς και τους τρόπους υλοποίησης μιας αποτελεσματικής επίσκεψης στο μουσείο
- να οργανώσουν τις συνθήκες και
- να δώσουν τα ερεθίσματα για παιχνίδι και μάθηση μέσω της τέχνης στα παιδιά πρώιμης παιδικής ηλικίας.

...Η ξενάγηση στα έργα τέχνης Ελλήνων...

...και Φιλελλήνων ζωγράφων...

...με θέμα την Επανάσταση του 1821
... αποτέλεσε πηγή έμπνευσης!

Γενικοί στόχοι μουσειοβαλίτσας ή μουσειοσκευής

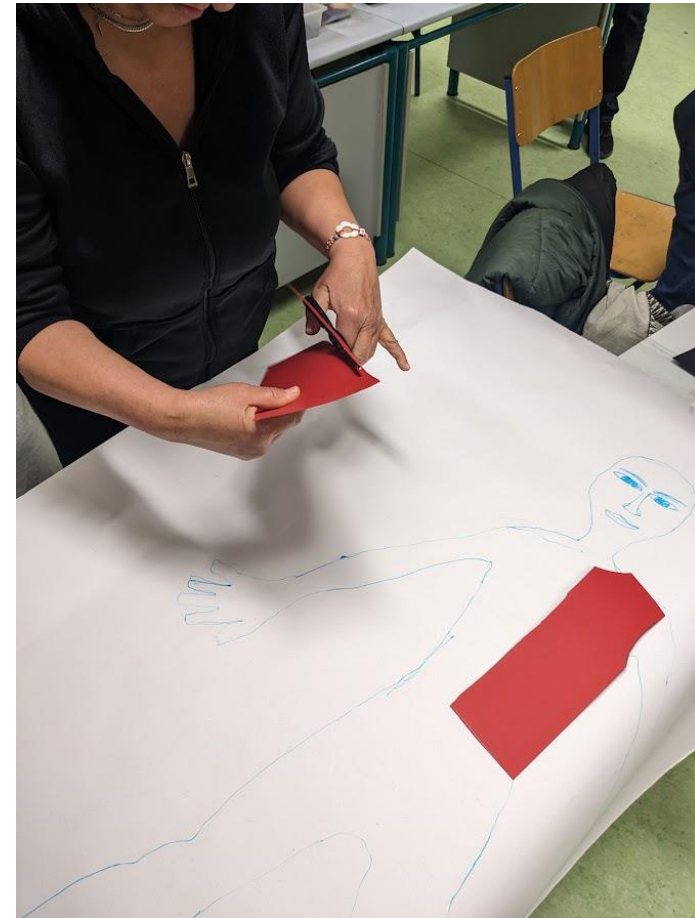
Λαμβάνοντας υπόψη τους γενικούς στόχους της μουσειοβαλίτσας ή μουσειοσκευής, που είναι:

- Να «ταξιδέψει και να μεταφέρει» τη γνώση και στα πιο απομακρυσμένα μέρη της Ελλάδας, τα οποία δεν έχουν τη δυνατότητα να επισκεφθούν ένα Μουσείο (Μουσείο Φυσικής Ιστορίας Κρήτης, www.ecovalue-crete.eu/el/education/educational-suitcases).
- «Όταν το Σχολείο δεν μπορεί να πάει στο Μουσείο, τότε το Μουσείο πάει στο Σχολείο» (Υπουργείο Πολιτισμού, <https://www.culture.gov.gr/el/service/SitePages/view.aspx?iID=2077>).

Δημιουργήσαμε το περιεχόμενο της δικής μας μουσειοβαλίτσας...

Οι μαθητές/τριες σχεδίασαν το περίγραμμα και έκαναν κολάζ- Ελληνοπούλα & Τσολιάς

2. Επιμέρους περιεχόμενο μουσειοβαλίτσας – κατασκευή κολάζ – Ελληνοπούλα και Τσολιάς

3. Επιμέρους περιεχόμενο μουσειοβαλίτσας - memory cards σε εφαρμογή tablet

Αρχικά, επιλέχθηκαν από τους/τις μαθητές/τριες τέσσερις πίνακες από τη συλλογή στην οποία ξεναγήθηκαν, κατά την επίσκεψή μας στο Τελλόγλειο Ίδρυμα Τεχνών Α.Π.Θ.

Στη συνέχεια, με βάση αυτούς τους πίνακες δημιούργησαν ένα διαδραστικό παιχνίδι μνήμης, για παιδιά πρώιμης παιδικής ηλικίας.

Το παιχνίδι αυτό εγκαταστάθηκε στο tablet και προστέθηκε στο υπόλοιπο υλικό της μουσειοβαλίτσας.

Αξιολόγηση της δράσης

- Ο σκοπός και οι επιμέρους στόχοι της δράσης επιτεύχθηκαν με αξιοσημείωτη επιτυχία.
- Η μουσειοβαλίτσα για την ενίσχυση του παιχνιδιού παιδιών πρώιμης παιδικής ηλικίας, που δημιουργήθηκε από τους/τις μαθητές/τριες ευθυγραμμίζεται πλήρως με τη σχετική βιβλιογραφία.

Συμπερασματικά...

- Το μουσείο γίνεται ο πιο κατάλληλος χώρος για την καλλιέργεια της αισθητικής και πολιτιστικής ευαισθησίας, για την ιστορική, κοινωνική, πολιτική, οικονομική και πολιτιστική γνώση και αντίληψη όλων των εκθεμάτων (Zewis 1980, βλ. Άλκηστις, 1996).
- Το μουσείο είναι ένας χώρος εμπειρίας, συνάντησης, έρευνας και αποκαλύψεων όχι επιφανειακών, αλλά σε βάθος, που μπορούν μετά να επαληθευτούν από την πραγματικότητα του περιβάλλοντος, τόσο από πλευράς ιστορικής, όσο και ανθρωπολογικής (Μπαχούμα, 2001, βλ. Κοντογιάννη, Βάος & Μπαχούμα, 2001).
- Ας θυμόμαστε ότι στόχος του εκπαιδευτικού μας συστήματος είναι η διαμόρφωση καλλιεργημένων, ευαίσθητων, δημιουργικών και υπεύθυνων πολιτών (ΥΠΕΠΘ, Π.Ι. 2002), είτε αναφερόμαστε στην πρώιμη παιδική ηλικία, είτε αναφερόμαστε στους μαθητές της δευτεροβάθμιας επαγγελματικής εκπαίδευσης.

Συμπερασματικά...

- Το σχολείο και το μουσείο θα πρέπει να συμπληρώνουν το ένα το άλλο και να παρέχουν στα παιδιά όχι μόνο γνώσεις, αλλά και βιώματα που θα αναδείξουν και θα καλλιεργήσουν τις δικές τους κλίσεις (Κακούρου-Χρόνη, 2006).
- Με βάση τα παραπάνω, εμείς ως εκπαιδευτικοί οφείλουμε να ακολουθούμε πρακτικές με στόχο την εξωστρέφεια των μουσειακών χώρων ... και να θέτουμε τις εκάστοτε συλλογές σε συνομιλία με τους μαθητές μας κάθε ηλικίας (Κυριάκου & Μανωλίδου, 2020).

Ενδεικτική Βιβλιογραφία

- Άλκηστις, (1996). *Μουσεία και Σχολεία, Δεινόσαυροι κι Αγγεία* (Β' έκδοση). Ελληνικά Γράμματα
- Birbili (2016). Το παιδικό παιχνίδι σε έναν κόσμο που αλλάζει: Εισαγωγικό σημείωμα. *Διάλογοι! Θεωρία και πράξη στις επιστήμες αγωγής και εκπαίδευσης*, 2, 4-8. doi: <http://dx.doi.org/10.12681/dial.10889>
- Βέμη, Β. (2006). Μουσειοπαιδαγωγική κατάρτιση των εκπαιδευτικών: προϋπόθεση για μια «κοινή γλώσσα» μουσείου και σχολείου. *Παιδαγωγική επιθεώρηση* 42, 7-22.
- Jarvis, P. (2016). Όψη πρώτη: η χρησιμότητα του παιχνιδιού στο A. Brook, S. Dodds, P. Jarvis P & Y. Olusoga, *Παιδαγωγική του παιχνιδιού στην προσχολική και σχολική εκπαίδευση* (επ. Σακελλαρίου, Μ.). Πεδίο.
- Κακούρου-Χρόνη, Γ. (2006). *Μουσείο-Σχολείο: Αντικριστές πόρτες στη γνώση*. Εκδόσεις Πατάκη.
- Κοντογιάννη, Α, Βάος, Α., Μπαχούμα, Α. (2001). *Αισθητική Αγωγή*. ΙΤΥΕ «ΔΙΟΦΑΝΤΟΣ»
- Κατσαρού, Β. (2018). Μουσειακή αγωγή στο νηπιαγωγείο. *Πρακτικά συνεδρίου – 5ο Πανελλήνιο Εκπαιδευτικό Συνέδριο Κεντρικής Μακεδονίας, «Αξιοποίηση των Τ.Π.Ε. στη Διδακτική Πράξη» Ειδική θεματική ενότητα: “Τεχνολογίες, Τέχνες & Πολιτισμός στην Εκπαίδευση”* Θεσσαλονίκη 27, 28, 29 Απριλίου 2018, 337-343.
- Κυριάκου, Μ. & Μανωλίδου, Α. (2020). Μουσείο και Σχολείο: Ένα εκπαιδευτικό πρόγραμμα βασισμένο στη μουσειοβαλίτσα «Απο...τυπώνοντας τον Tériade». *International Journal of Educational Innovation*, Vol. 2 (6), 190-200.
- Νικονάκου, Ν. (2011). *Μουσειοπαιδαγωγική: Από τη θεωρία στην πράξη*. Εκδόσεις Πατάκη.
- Σταμάτης, Π. (2015). *Προσχολική και πρωτοσχολική παιδαγωγική: Επικοινωνιακές διαστάσεις της εκπαιδευτικής διαδικασίας*. Διάδραση.
- ΥΠΕΠΘ – Π.Ι. (2002). Διαθεματικό Πλαίσιο Προγραμμάτων Σπουδών για το Νηπιαγωγείο.

Ευχαριστούμε για το χρόνο σας!

